

การเรียนรู้ออนไลน์...

ตัวไกลแต่ใจใกล้

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การเรียนรู้ออนไลน์...

ตัวไกลแต่ใจใกล้

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การเรียนรู้ออนไลน์...ตัวไกลแต่ใจใกล้

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

พิมพ์เผยแพร่ มิถุนายน 2563

แหล่งเผยแพร่ ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร

และ www.curriculumandlearning.com

พิมพ์ที่

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร

ลิขสิทธิ์

หนังสือเล่มนี้ไม่มีลิขสิทธิ์ จัดพิมพ์เพื่อการใช้ประโยชน์

ทางหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา

และส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และการแบ่งปัน

คำนำ

หนังสือ “การเรียนรู้ออนไลน์...ตัวไกลแต่ใจใกล้” เล่มนี้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อยอดจากหนังสือเรื่อง “การออกแบบการเรียนรู้ใน New normal” และ “การประเมินการเรียนรู้ใน New normal” ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดและแนวทางการออกแบบการเรียนรู้ออนไลน์ในลักษณะ Online Active Learning ที่ผู้สอนเป็นโค้ชกระตุ้นการคิดและจินตนาการของผู้เรียน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้มากพอสมควร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

สารบัญ

1. บทนำ	1
2. ศักยภาพผู้เรียนยุคใหม่	1
3. ตัวไกล...แต่ใจใกล้ การเรียนรู้ใหม่ใน New normal	4
4. การออกแบบการเรียนรู้ Online Active Learning	7
5. บทสรุป	14
บรรณานุกรม	15

การเรียนรู้ออนไลน์...ตัวไกลแต่ใจใกล้

1. บทนำ

การเรียนรู้ออนไลน์เป็นสิ่งท้าทายศักยภาพผู้สอนอีกมิติหนึ่ง นอกเหนือจากการเรียนรู้ตามปกติโดยทั่วไป ซึ่ง **Active learning** หรือ**การเรียนรู้เชิงรุก** ได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในวงการศึกษามานานในทุกประเภทและระดับการศึกษา ปัจจุบันมีการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น การเรียนรู้แบบ **Online Active Learning** จึงเป็นการเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้นผ่านการปฏิบัติกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ผ่านสื่อการเรียนรู้ออนไลน์เป็นปัจจัยสนับสนุน สิ่งท้าทายผู้สอนคือ ทำอย่างไรให้ผู้เรียนรับรู้ว่ามีตัวอยู่ไกล...แต่ใจใกล้

2. ศักยภาพของผู้เรียนยุคใหม่

ผู้เรียนแต่ละคนต่างมีศักยภาพหรือความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จนประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนให้คำแนะนำ ชี้แนะ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนอย่างเหมาะสม เกิดเป็นความภาคภูมิใจในตนเองและความเชื่อมั่นที่จะเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ ต่อไป ศักยภาพของผู้เรียน คือ ความสามารถที่จะเรียนรู้ได้

ศักยภาพเป็นสิ่งติดตัวผู้เรียนมาตั้งแต่เกิด มีรากฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว มากน้อยแตกต่างกันไปตามความพร้อมของแต่ละครอบครัว และพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องจากผู้สอนในสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึง**ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนต่างมีศักยภาพแตกต่างกัน**

สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผู้สอนควร**ทำความเข้าใจและให้ความสำคัญ**ว่าการจัดการเรียนรู้นั้นจะต้อง**สอดคล้องกับระดับศักยภาพ**ของผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน

ความท้าทายของผู้สอน คือ **ทำอะไรจึงจะทำให้ผู้เรียนที่มีศักยภาพแตกต่างกัน เกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้**
ความเป็นมืออาชีพตัดสินใจที่จุดนี้

ผู้เรียนยุคใหม่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่**สอดคล้องกับความสนใจ** ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนระดับใดๆ ก็ตาม

บทบาทผู้สอนคือ**ผู้กระตุ้นศักยภาพ**ของผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งในรูปแบบ **Face to Face** รูปแบบ **Online** หรือรูปแบบผสมผสาน (**Hybrid**) ทั้ง **Face to Face** และ **Online**

ผู้สอนควรตระหนักถึงศักยภาพผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนมีพลังความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และเติบโตจึงไม่มีสูตรสำเร็จที่เป็นรูปแบบเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพของสมองของผู้เรียน จุดเน้นอยู่ที่จินตนาการ ซึ่งอยู่เหนือความรู้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในยุค New normal

ภาพประกอบ 1 ศักยภาพของผู้เรียนยุคใหม่

3. ตัวไกล...แต่ใจใกล้ การเรียนรู้ใหม่ใน New normal

การเรียนรู้ออนไลน์จะประสบความสำเร็จ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน **ต้องมีความรับผิดชอบสูง** ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบอินเทอร์เน็ตที่จะต้องดูแล บำรุงรักษาให้พร้อมใช้ตลอดเวลา

ผู้สอนเรียนรู้ที่จะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับ **สุขอนามัย** ซึ่งจะเป็นพหุตินิสัยของคนในส่วนรวมที่คิดว่าจะดำรงชีวิตอย่างไรให้มีสุขอนามัยที่ดีและเป็นมิตรกับธรรมชาติ

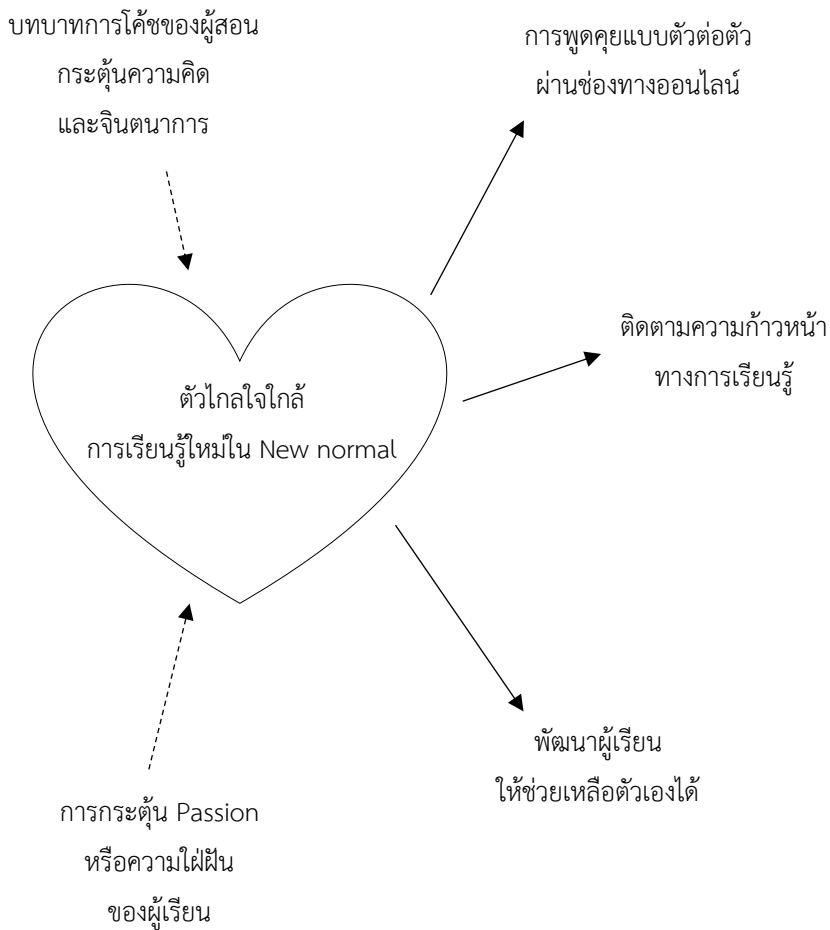
ผู้สอนเรียนรู้ที่จะจัดกิจกรรมแบบ **Inside out approach** โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกตั้งคำถามจากสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นนำไปสู่ความตระหนักรู้ในตนและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว

ข้อดีของการเรียนผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงบทเรียนที่หลากหลายได้ในเวลาอันสั้น ได้ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การหาคำตอบ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับโลกอนาคต

แพลตฟอร์มแชตบอร์ด (Chat board) หรือ E-chat ที่เป็นการสนทนากันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนผ่านช่องทางออนไลน์ ช่วยสร้างความใกล้ชิดกับผู้เรียน แม้ตัวอยู่ไกล...แต่ใจนั้นอยู่ใกล้ เพราะผู้เรียนสามารถเข้าถึงผู้สอนได้ตลอดเวลา “ตัวไกล...แต่ใจใกล้” มีปัจจัยดังนี้

- ผู้เรียนต้องมีเวลาในการพูดคุยกับผู้สอนแบบตัวต่อตัวผ่านช่องทางออนไลน์
- ผู้สอนสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้ สภาพจิตใจ สภาพความเป็นอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือและไม่รู้สึกโดดเดี่ยว
- ผู้สอนพัฒนาผู้เรียนให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรค ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในอนาคต

การโค้ชที่ผู้สอนปรับบทบาทเป็นเพื่อนชวนคิด เปรียบเสมือนเป็นลมใต้ปีก (Wind beneath my wings) ของผู้เรียนที่คอยกระตุ้นผลักดันให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายตาม Passion หรือความใฝ่ฝันของตน ช่วยปลดล็อกความคิดที่ติดกรอบและกระตุ้นให้เกิดไอเดียใหม่ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นใน New normal

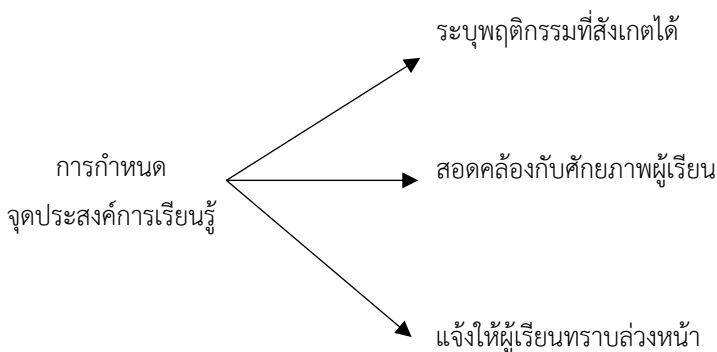
ภาพประกอบ 2 ตัวไกลใจใกล้การเรียนรู้ใหม่ใน New normal

4. การออกแบบการเรียนรู้ Online Active Learning

แนวทางการออกแบบการเรียนรู้ออนไลน์ให้มีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Online Active Learning)

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน

เป็นการกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องรู้และทำได้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะ ซึ่งควรกำหนดให้มีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ เช่น อธิบาย...ได้ / แก้ปัญหา...ได้ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ และต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีเป้าหมายของการเรียนรู้ คือ **รู้ว่าเรียนแล้วจะต้องรู้อะไร หรือทำอะไรได้**

ภาพประกอบ 3 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

2. กำหนด Core concept ที่ผู้เรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้

Core concept คือ แก่นของความรู้ที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภายหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากที่ผู้สอนจะต้องกำหนดให้ชัดเจน เพราะจะนำไปสู่การกำหนดช่องทางและกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

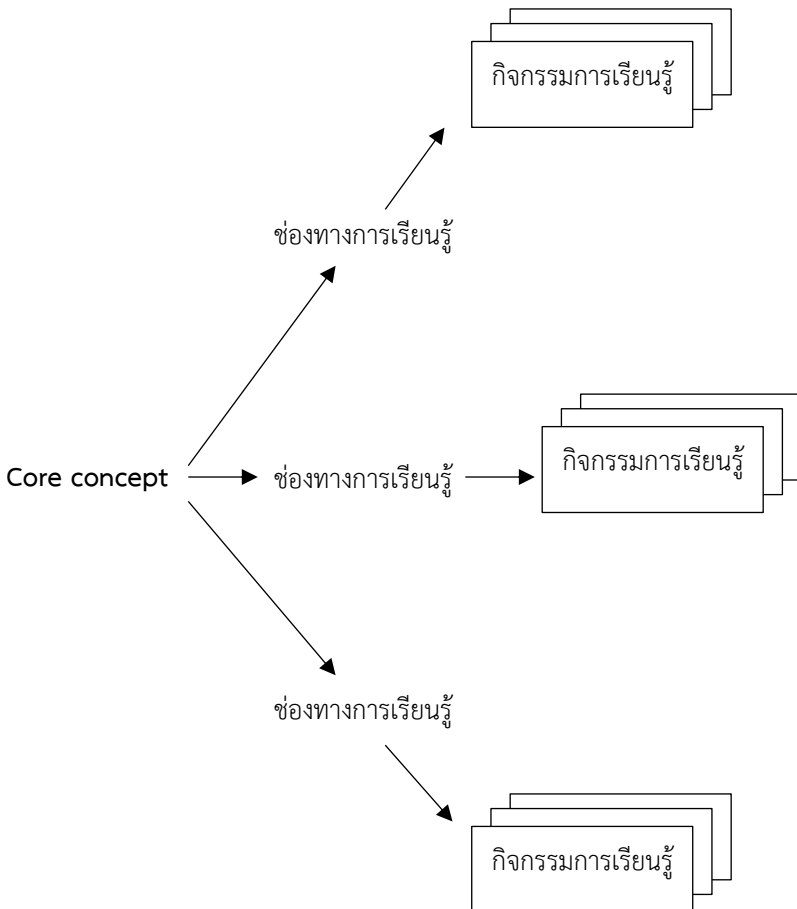
3. กำหนดช่องทางและกิจกรรมการเรียนรู้

เป็นขั้นตอนของการเลือกช่องทาง (Channel) ที่ผู้เรียนแต่ละคนจะใช้ในการเรียนรู้ หรือแพลตฟอร์ม (Platform) ในการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบ Face to Face การเรียนรู้แบบ Online หรือการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid)

เมื่อผู้สอนกำหนดช่องทางในการเรียนรู้ได้แล้ว จึงกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละช่องทางและแพลตฟอร์ม ซึ่งแต่ละช่องทางและแพลตฟอร์ม จะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน

โดยที่แต่ละช่องทางหรือแพลตฟอร์มอาจจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมือนกัน หรือแตกต่างกันตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับ

บริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วุฒิภาวะผู้เรียน ความพร้อมของผู้สอน
ทรัพยากรการเรียนรู้ เป็นต้น

ภาพประกอบ 4 Core concept ที่นำไปสู่ช่องทางและกิจกรรม

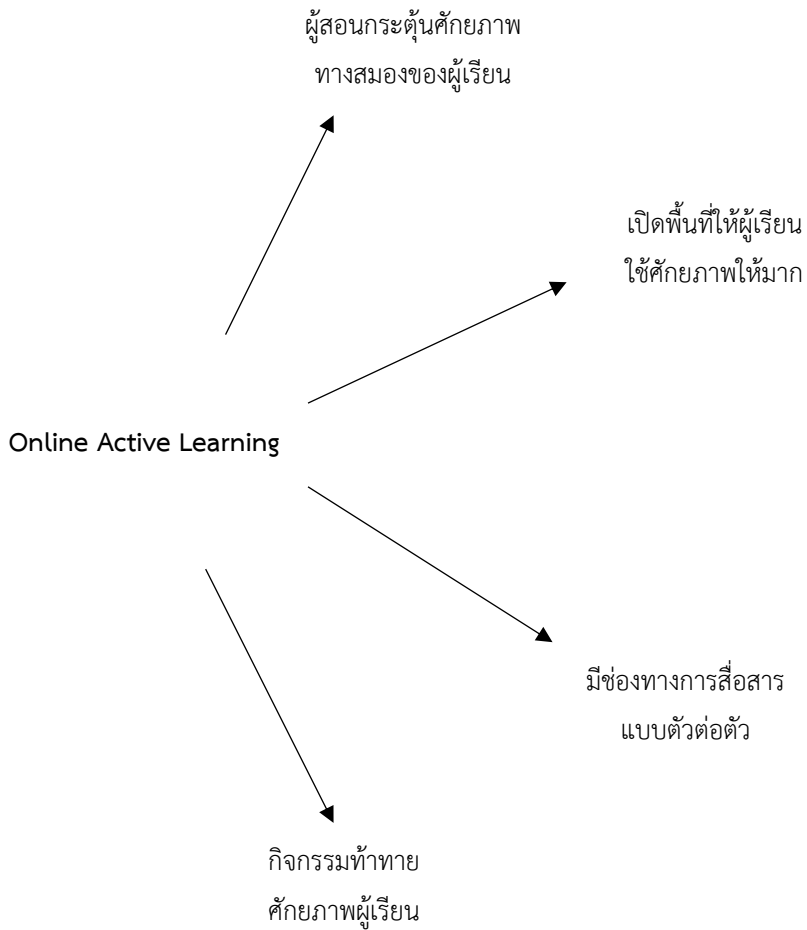
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นตอน

ขั้นตอนนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามช่องทางและแพลตฟอร์มที่ออกแบบไว้ บทบาทผู้สอนในทุกช่องทางและแพลตฟอร์มคือ การเป็นโค้ชที่คอยกระตุ้นศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะศักยภาพทางสมอง เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้ Online ควรเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพของตนเองให้มาก เช่น กระบวนการคิด การตั้งคำถาม การสืบเสาะแสวงหาความรู้ ทักษะปฏิบัติต่างๆ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่อยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์

การเปิดช่องทางให้ผู้เรียนสามารถสอบถามความรู้เพิ่มเติมจากผู้สอนในลักษณะการสื่อสารแบบตัวต่อตัว เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น เพราะผู้เรียนบางคนอาจขาดความเชื่อมั่นหากต้องสื่อสารในลักษณะการสื่อสารทั้งชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ **ไม่ได้หมายถึงการบรรยายความรู้ต่างๆ ผ่านกล้องวิดีโอเท่านั้น** แต่ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลาย ซึ่งผู้สอนสามารถนำมาผสมผสานเข้าด้วยกัน และทำให้การเรียนรู้ออนไลน์มีความตื่นเต้นและท้าทายศักยภาพผู้เรียน

ภาพประกอบ 5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ Online Active Learning

5. ตรวจสอบผลการเรียนรู้ Core concept ของผู้เรียน

การตรวจสอบผลการเรียนรู้มุ่งตรวจสอบตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใน Core concept แล้วหรือไม่อย่างไร

การตรวจสอบผลการเรียนรู้นี้ นอกจากจะทำให้ผู้สอน ทราบระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว ยังทำให้ผู้สอนมีข้อมูล สารสนเทศที่จะนำไปปรับปรุงเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ได้อีกด้วย

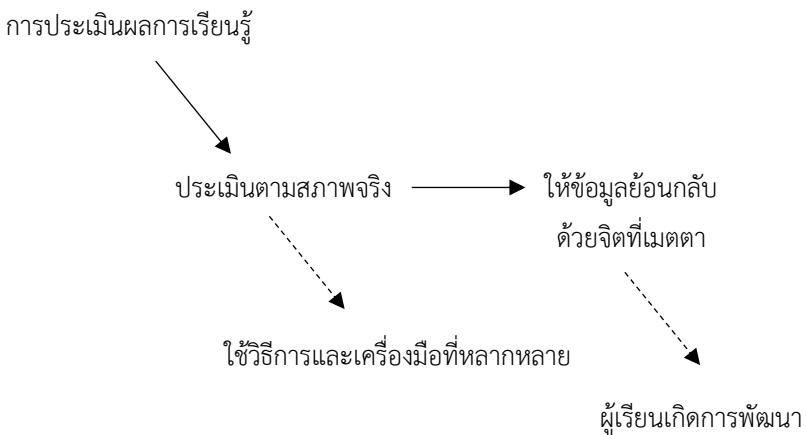
การตรวจสอบผลการเรียนรู้ใช้หลักการประเมิน ตามสภาพจริง ที่อาจจะไม่ได้ใช้การทดสอบอย่างเป็นทางการเสมอไป แต่ใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดประสงค์ และกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การสังเกตพฤติกรรมระหว่างที่ผู้เรียน อยู่บนหน้าจอออนไลน์ การตรวจสอบผลงานของผู้เรียน เป็นต้น

**“ความเอาใจใส่ในการประเมิน
จะทำให้ผู้สอนมองเห็นการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน”**

6. ให้ข้อมูลย้อนกลับในสิ่งที่เป็นประโยชน์

สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน คือการให้ข้อมูลย้อนกลับของผู้สอนด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาตนเองของผู้เรียน เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการจัดการเรียนรู้

ผู้เรียนจะเกิดการตระหนักรู้ถึงการใช้ศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง ผ่านการให้ข้อมูลย้อนกลับด้วยจิตที่เมตตาของผู้สอน และใช้สุนทรียสนทนาในการชี้แนะผู้เรียน

ภาพประกอบ 6 การประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับ

5. บทสรุป

การเรียนรู้ออนไลน์...ตัวไกลแต่ใจใกล้ ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพผ่านสื่อออนไลน์ บทบาทครูเป็นโค้ช กระตุ้นความคิดและจินตนาการของผู้เรียน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละช่องทางและแพลตฟอร์มในลักษณะ **Online Active Learning** กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลายตอบสนองความสนใจของผู้เรียน ใช้การประเมินตามสภาพจริงและให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ด้วยจิตที่เมตตา

บรรณานุกรม

- IU-Teaching Online. (2020). Learning Activities and Active Learning Online. Retrieved 13 June 2020 from <https://canvas.ucdavis.edu/courses/34528/pages/learning-activities-and-active-learning-online>
- Online Learning Insight. (2015). Four-Step Strategy to Create Active Learning in any Learning Space—Online, F2F or Blended. Retrieved 13 June 2020 from <https://onlinelearninginsights.wordpress.com/tag/active-learning-strategies-for-online/>

การโค้ชที่ผู้สอนปรับบทบาทเป็นเพื่อนชวนคิด
เปรียบเสมือนเป็นลมใต้ปีก (Wind beneath my wings)
คอยกระตุ้นผลักดันให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
ตาม Passion หรือความใฝ่ฝันของตนเอง

